

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:9

Onder redactie van Prof. Dr. K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; Dr. R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr. Henry Beets, Grand Rapids; Dr. E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Dr. C. Bouma, 's-Gravenhage; Ir. B. ter Brugge, Almelo; Dr. K. J. Cremer, Kampen; Dr. R. J. Dam, Kampen; Dr. A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr. D. van Dijk, Groningen; Dr. K. Fernhout, Baarn; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Ooster-Nijkerk; Dr. W. H. Gispert, Delft; Dr. J. H. Hagenboek, Zwolle; Dr. J. van Herken, Ermelo; Prof. Dr. T. Hoekstra, Kampen; A. Jame, Biggekerke; Dr. P. Jasperse, Leiden; Dr. G. Keizer, De Steeg; Dr. B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr. E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr. C. Lindeboom, Amsterdam; Dr. J. v. d. Linden, Tamm; Dr. S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs. Joh. Luijcknaar Francken, Rotterdam; Dr. F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr. A. Ringnald, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; Dr. J. C. Rullmann, Wassenaar; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr. G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr. R. Schippers, Wanswerd; Dr. J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs. H. Smilde, Groningen; Drs. H. Smitskamp, 's-Gravenhage; D. Stroot, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr. C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr. J. Thijss, Zwolle; Dr. C. Veenhof, Harkstede; Dr. J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr. M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr. F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. J. D. Wielenga, Franeker; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Jan Zwart, Zaandam.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr. K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: De volheid des tijds. IV. — Uit de Schrift: Herstelde wereldorde (Luc. 2:14b). — Kerkelijk Leven: Bijbelsch Handboek, het tweede deel. — Literatuur en Kunst: Vrouw Jacob. I. — Even parkeer: Nieuwjaarwenschen voor menschen zonder titel. — Opvoeding en Onderwijs: Tuchteloosheid der jeugd. — Muz. Kroniek: Een goede intentie in den Dienst. — Zending en Evangelisatie: Ons gebed voor de Zending. — Uit het Pol. en Soc. Leven: Het Duitse Nat. Socialisme. VIII. — Ziekte: Eerlijke eigenschappen der ziel. I. — Correspond. v. d. Redactie. — Perschoon. — Boekbespreking. — Kerknieuws en Advertentiën.

HOOFDARTIKEL

De volheid des tijds. 1)

IV.

Zoo was er bij de volken rondom de Middellandsche Zee in wijden omvang, de toenmaals bekende en bewoonde wereld, eenheid van opperheerschappij, eenheid van bestuur, eenheid van taal, gebaandheid van wegen, veiligheid van reizen, zij het ook steeds in betrekkelijken zin, maar dan toch tot belangrijke hoogte. Deze eenheid was niet tot stand gekomen zonder geweldige beroeringen. Vele oorlogen waren gevoerd in den loop der laatste vijf of zes eeuwen, en ook reeds eerder. De volken waren niet alleen opgejaagd en heen en weer geschud, maar ook door elkander geworpen. De Assyriërs hadden het tienstammenrijk niet maar veroverd, doch zijn inwoners ook weggevoerd naar Assyrië, om ze te doen wonen in Halak en in Habor, aan de rivier Gozan, en in de steden der Meden, II Kon. 17:6, en daartegenover hadden zij menschen uit Babel en Kutha en Avva en Hamath en Sepharvaim overgebracht naar Kanaän om hen de steden van Samaria te doen bewonen, vs. 24. Evenzoo had later Nebucadnezar de inwoners van het tweestammenrijk, Juda en Benjamin, in ballingschap weggeleid naar Babel.

En aldus handelden deze en andere geweldigen in het Oosten destijds ook met andere volken. Alexander de Groot en zijne opvolgers verplaatsten menigten uit het Oosten naar westelijker streken ter bevolking van steden, die zij bouwden. Pompejus en later ook Titus voerden duizenden Joden uit Palestina weg naar Rome.

Deze verplaatsing en doorenmenging van menigten en volken had ook geestelijke gevolgen. De menschen raakten er door los van hun oorspronkelijk vaderland en werden elders thuis, en vooral hunne nakomelingen namen de nieuwe woonplaats als hunne vaderstad of hun vaderland aan. Men leerde andere volken kennen. De verschillende naties kwamen, deels wel door oorlog, met elkander in vreedzame aanraking. En mocht al de grens tusschen de Joden en de volken, onder welke zij woonden, scherp gehandhaafd blijven, met andere naties was dit onderling niet immer het geval, zoodat deze wel in elkander opgingen en samensmolten, vooral door huwelijken, wat zelfs ook bij de Joden wel voorkwam. Zoo was b.v. Timotheus de zoon van een Joodsche moeder, maar van een Griekschen vader. Men leerde over en weer elkanders taal en gewoonten en denkbeelden, ook op godsdienstig gebied, kennen, hetzij om die over te nemen, hetzij om ze te verafschuwen en er zich verre van te houden. In Hand. 2 spreken de op het Pinksterfeest te Jeruzalem saamgestroomden dan ook van „onze eigen taal, in welke wij geboren zijn”, vs. 7 waarin zij de apostelen en anderen Gods groote werken hoorden spreken. En die dat zeiden, waren, naar vs.

9 en 10 luiden, Parthers en Meders en Elamiëten en die inwoners zijn van Mesopotamië en Judea en Capadocië, Pontus en Azië, en Phrygië en Pamphilië, Egypte en de deelen van Libyë, Joden en Jodengenooten. Die gemeenschap en dat verkeer kweekten deels een gevoel van saamhoorigheid. Er was niet alleen gemeenschap van woonplaats, maar ook van lot en ervaringen. Daardoor werd het gevoel van verwijdering, scheiding, verzwakt, en dat van medeleven en bijeenhooren opgewekt en verrijkt. De Heilige Schrift van het Oude Testament, die nu, zooals reeds gezegd werd, door de Joden in de Diaspora alom meer bekend werd in hare Grieksche vertaling, deed weten, dat God het gansche menschedom uit éénen bloede heeft geschapen. En ook traden filosofen op met de prediking, dat alle menschen van één geslacht, zelf van Gods geslacht, waren. Mocht dit laatste meer bespiegeling zijn, dan in praktijk gebrachte broederschap, zoo bleek toch, dat zoodanige gedachte opgekomen was, die nu ook verder kon doorwerken, hoe zwak en langzaam dat geschiedde. Wel hielden de verschillende naar andere streken overgebrachte volken hun eigen goden vast, maar ook namen zij bij dezen wel andere aan van de menschen, onder wie zij nu woonden, zooals de door Assyrië's koning Salmanézer naar Kanaän overgevoerde volken Sukkoth-Benoth, Nergal, Asima, Nibhaz, Tirtak, Adrammelech en Anamelech bleven vereeren, maar ook daarbij den Heere wilden dienen, II Kon. 17:29 v.v. Wie zich echter bij het Jodendom lieten inlijven, of zich daarbij aansloten, moesten de afgoderij, den dienst van andere goden, laten varen. De religies van het Oosten breidden zich uit naar het Westen, en vonden ook daar aanhangers. En de goden van Griekenland en Rome werden bekend in het Oosten, om ook daar vereerd te worden, of hunne namen te leenen aan de daar inheemsche goden. Zoo ontstond er ook op religieus gebied vermenig, samenstelling, vereeniging. Allerlei godsdienstige gebruiken werden van het eene volk overgenomen door het andere. Religieuze voorstellingen drongen van de eene plaats naar de andere door. Grieksche en andere mysteriën wonnen met hun riten en geheimenissen op vele plaatsen, tot in Rome toe, adepten, ingewijden. Men liet zich daarbij doopen, nam deel aan gemeenschappelijke feestmaaltijden, daartoe behoorende, sprak van het zien van het Goddelijke, heette een ander mensch te worden of een geestelijke hergeboorte te ondergaan, geraakte in geestesverrukking, zocht op allerlei wijze verlossing, daalde soms af in een groeve, boven welke een stier geslacht werd door wiens bloed men nu bedroep en overstroemd werd, en geloofde op die wijze vernieuwing en gemeenschap met een godheid deelachtig te worden. Opmerkelijk is zekere overeenkomst in termen en denkbeelden en handelingen of religieuze verrichtingen tusschen deze religies, en ook bijzonder de mysteriën, en het Christelijk geloof. Maar bij eenige nauwkeurige beschouwing blijkt deze gelijkheid veelal slechts uitwendig, oppervlakkig, zonder innerlijke identiteit. Bij het Christelijke geloof gaat het begrip veel dieper ook bij gebruik van hetzelfde woord. Van genealogisch verband, alsof het Christendom allerlei gedachten en voorstellingen, gebruiken en riten, overgenomen zou hebben van deze heidense religies en mysteriën, kan dan ook geene sprake zijn. Wel is mogelijk, dat de apostelen en eerste Evangelieverkondigers soms woorden overgenomen hebben, die ook in gebruik waren op het gebied der heidense godsdiensten voor overeenkomstige ideeën of handelingen, maar dan om er essentieel andere waarheden mede te benoemen en door uit te drukken. Het woord mysterie zelf geeft bij die heidense mysteriën aan, dat niet-ingewijden er geene kennis van mochten bekomen en de er bij

plaats vindende inwijdingen en handelingen en ervaringen verborgen gehouden moesten worden voor wie niet tot de mystai, d.i. de in dat bepaalde mysterie ingewijden, behoorde. Maar bij het Christelijk geloof duidt het de genadewaarheid van Gods heil in Christus aan, hetzij in haar geheel, hetzij voor een bepaald deel, en zegt dan, dat deze niet door eenig menschelijk denken uitgevorscht kon worden, maar alleen door Goddelijke openbaring is bekend gemaakt, om daarna echter ook geweten te worden en gepredikt te moeten worden aan alle menschen tot geloof en behoudenis.

„Verlossing”, „in den Heere”, „vleeschwording des Woords”, „geestelijk”, geven in het Christelijk geloof iets gansch anders te kennen dan bij de heidense religies en godenmythen. Men kan dan ook die godsdienstige voorstellingen en gebruiken, mythen en termen, niet met recht beschouwen en teekenen als positieve voorbereidingen voor het Christendom en zijnen zegeltocht door het Romeinsche rijk. Er gaapt een diepe kloof tusschen. Dat komt ook wel scherp aan het licht in het feit, dat zelfs keizer Marcus Aurelius, die van 161 tot 180 na Christus regeerde, en filosoof was van Stoïcijnsch denken, en met vrome aandoeeningen en neigingen, de Christenen fel vervolgde, zoodat b.v. Justinus Martyr onder zijne regering ter dood werd gebracht en vele geloovigen in Zuid-Gallië, te Lyon en Vienne, als martelaars stierven, zooals de 90-jarige episcopus Pothinus, en de 15-jarige Ponticus, en de slavin Blandina. Van geestesverwantschap tusschen het Christelijk geloof en zijne Stoïcijnsche gedachten wist hij blijkbaar niet af, integendeel oordeelde hij, ondanks zijne uitnemende hoedanigheden en in weerwil van zijne wijsgeerige bespiegelingen, dat het Christendom uitgeroeid moest worden, en zijne aanhangers omgebracht. Negatief echter heeft de beroering der volken, kort vóór de geboorte van den Christus Gods, en die religieuze omkeering of verwarring den bodem mede voorbereid voor de goede ontvangst van het Evangelie, vooral bij de geringen naar aardsch aanzien. Want steeds heeft van 's Heeren ware gemeente gegolden, wat de apostel Paulus aan de Corinthische gemeente schrijft: Gij ziet uwe roeping, broeders, dat gij niet vele wijzen zijt naar het vleesch, niet vele machtigen, niet vele edelen, I Cor. 1:26. Maar dat was toch wel inzonderheid van haar waar in den eersten tijd. De wijzen en machtigen en edelen ontbraken bij haar niet geheel, doch zij waren weinig talrijk. De meerderheid der geloovigen behoorde tot de onaanzienlijken en weinig getelden of verachten. Door de ontzettende gebeurtenissen nu in het volkerenleven destijds, door de oorlogen, die alles onzeker maakten, en waarbij alles in beweging kwam en van zijne plaats werd gezet, en waartegen de oude goden geene hulp bleken te kunnen bieden, gevoelden de menschen zich machteloos en hulpeloos. Hunne kleinheid zagen en ervoeren zij. Schrik en verderf grijsden hen aan. Wat bracht die geheimzinnige, onverbiddbare, niemand sparende, dood? Onrust, leegheid, gevoel van behoefte aan redding, verlangen naar zekerheid en innerlijken vrede, dien ook de wijsgeeren bleken te missen, in weerwil van hun schoone woorden vaak, bezetten en vervulden veler geemoed, en konden dat helpen ontvankelijk maken voor de geloovige aanneming der Evangelieprediking, wanneer die tot hen zou komen of gebracht werd. Op zichzelf maakt ook dat alles het menschelijk hart niet bereid noch genegen tot het geloof in den Heere Jezus en het Evangelie des kruises. Nu niet, en toen niet, nimmer en nergens. Hoevele ellendigen verwerpen ook thans, zooals al de eeuwen door, het Evangelie van Gods genade in Christus, dat hun verkondigd wordt. Zoo hebben ook destijds velen van Christus en Zijn

1) In verkortten vorm als radio-rede uitgesproken 16 Dec. 1935.

genadeheil niet willen weten, ondanks alle hunne innerlijke verschrikking en verlossingsbegeerte. Want het Evangelie is wel voor den mensch, maar niet naar den mensch, d.i. niet naar het natuurlijk denken en begeeren van den zondigen mensch. En daarom brengt ook noch lichamelijke noch geestelijke ellende, noch stoffelijke, noch andere nood op zichzelf den mensch tot innerlijke begeerte en bereidheid om Christus als zijnen Heiland geloovig aan te nemen, en op Zijn Evangeliewoord zich met hartelijk vertrouwen te verlaten. Alleen God Zelf maakt den mensch gewillig tot waar geloof in Christus en doet hem Zijne Genade-evangelie aangrijpen met zijne ziel. Maar de Heere wil meermalen verschillende middelen gebruiken om den mensch te brengen tot het besef en inzicht voor zijne volstrekte verlorenheid in zichzelf, en van de wezenlijke waardeloosheid en innerlijke onmacht van alles wat op aarde is, om hem daarna door Zijnen Geest de ware heilsbegeerte en het rechte geloof te schenken. En zoo nu was het als in bijzondere mate in de volheid des tijds. Toen had God de uitwendige omstandigheden als gereed gemaakt in de verhouding der volken onderling, door de eenheid van hun rijksgemeen, door den toestand van het wegeen in dat rijk, door het veelvuldige verkeer, door het gebruik van eene gezamenlijke taal bij dat onderling verkeer der naties, voor de snelle uitbreiding van de heilsboodschap Zijner genade, wanneer Zijn Zoon in de wereld gekomen zou zijn, en den verlossingsarbeid volbracht zou hebben. En ook had Hij inwendig de menschen willen brengen, door wat in de wereld rondom hen en van verre geschiedde, tot zeker leegtegevoel en verlossingsverlangen en rondzien en uitzien naar redding, met het besef, dat deze nergens te vinden was op aarde, maar, zou zij verkregen kunnen worden, van boven, door Goddelijk ingrijpen en schenken, ontvangen zou moeten worden. Evenals er van Israël staat in Psalm 107, dat God hun hart vernederde door zwarigheden, vs. 12, zoo deed Hij dat ook destijds veler heidenen harten, om hen Zijn heil te doen aannemen, wanneer Hij dat hun prediken deed.

En al die arbeid Gods is niet te vergeefs geweest. Duizenden bij duizenden namen van den beginne na 's Heeren hemelvaart en de uitstorting des Heiligen Geestes, het Evangelie van Gods genade in Christus geloovig aan. En deze duizenden werden weldra tot tienduizenden en honderdduizenden, en later ook tot vele miljoenen. Reeds op den Pinksterdag te Jeruzalem was het getal dergenen, die Christus' prediking van harte geloofden en zich in des Heeren Naam lieten doopen, drie duizend, Hand. 2:41, en dat, blijkens het begin van Hand. 2, menschen, Joden en Jodengenooten, uit schier het gansche Romeinsche rijk. Even later waren deze 3000 vermeerderd tot 5000, Hand. 4:4. En enkele jaren daarna, een twintig of dertig, zien we een net van kerken verspreid over een groot deel van het Romeinsche rijk, te Jeruzalem en in het overige Kanaän, te Damascus, te Antiochië, in Syrië, op Cyprus, in vele steden van Klein-Azië, in Griekenland, te Rome, en andere plaatsen, in Italië als te Puteoli, Hand. 28:13. De uitbreiding der Kerk ging daarna al voort als met rassche schreden ondanks den tegenstand, die de Evangelieprediking telkens weer verhinderen wilde, en in weerwil van de vervolging, die soms in heftige mate en ook wel in het geheele Romeinsche rijk het Christelijk geloof zocht uit te roeien. Adolf von Harnacks boek *Die Mission und Ausbreitung des Christentums in den ersten drei Jahrhunderten* kan van de groote uitbreiding en verspreiding van 's Heeren gemeente over het Romeinsche rijk in de eerste eeuwen eenen indruk geven. Het blijkt dus, dat met de komst van den Zoon Gods in ons vleesch alles gereed was om den Christus Gods Zijne heilsprediking te kunnen doen geven in dien vorm, als het genaderijke van Gods ontferming over ons in Hem scherp en duidelijk kon doen uitkomen, en om Hem door Zijnen kruisdood eene eeuwige verzoening en gerechtigheid voor zondaren te doen aanbrengen. En ook blijkt toen alles bij de Joden en in het Romeinsche rijk en in de wereld, in de verhoudingen der volkeren en in hunne maatschappelijke en geestelijke toestanden en gesteldheden, gereed te zijn geweest voor de prediking van het Evangelie van Gods genade in Christus, en haren snellen loop van stad tot stad en door land na land, steeds verder en verder over de aarde, en voor hare geloovige aanneming door duizenden bij duizenden en nog eens duizenden reeds binnen enkele jaren of tientallen van jaren. De Heere bleek te werken. En wanneer Hij werkt, wie zal het dan keeren?

Hij had in Zijnen raad den loop des tijds alzo bepaald, dat deze met en voor de zending van Zijnen Zoon in onze menselijke natuur tot Zijne heilsverwerving Zijne volheid moest bereiken, opdat Zijn Christus dan Zijnen verlossingsarbeid zou volbrengen, en de heilsboodschap daarvan vervolgens met macht zou uitklinken in de gansche wereld tot haar ultieme grens en tot haar einde. En Hij heeft dien raad metterdaad uitgevoerd. Zoo trad de volheid des tijds in. Toen zond Hij Zijn Zoon. Deze predikte Zijne genade, stierf aan het kruis, stond op uit dood en graf, voer ten hemel,

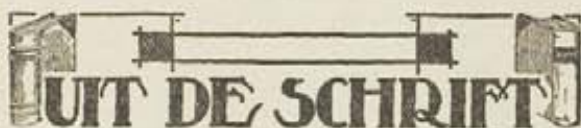
en zond en zendt nog steeds Zijne dienaren uit tot prediking van het Evangelie van Gods genade in Hem, vergaderd Zijne gemeente aldoor bij menigten tot hare volheid is bereikt. En dan komt Hij weer. Dan is de tijd niet alleen vol, maar ook geheel ten einde, en treedt de eeuwigheid in, die van geene verandering noch vergankelijkheid weet. Maar wanneer de volheid des tijds gekomen is, heeft God Zijnen Zoon uitgezonden, geworden uit eene vrouw, geworden onder de wet, opdat Hij degenen die onder de wet waren, verlossen zoude, opdat wij de aanneming tot zonen verkrijgen zouden. In volle uitwerking en heerlijkheid komt dit laatste eerst met de vrijmaking van het gansche schepsel, zooals de apostel Paulus daarvan schrijft in Rom. 8.

God heeft ook den tijd geschapen, en beheerscht hem daarom ook, en heeft hem het middelpunt van zijnen loop doen hebben in Christus' komst in het vleesch met Zijne heilsverwerving, en doet hem zijn eindpunt bereiken met Christus' wederkomst ten oordeel, en ter scheiding, en ter volle herstelling van mensdom en aarde en hemel, van de gansche wereld.

Christus is het centrum, doch ook tevens het eindpunt, van den geheelen tijdloop en van de gansche wereldgeschiedenis. Van Hem is Zijne gemeente, en Hij is van God, uit Wien, door Wien, en tot Wien alle dingen zijn, Hem zij de heerlijkheid in alle eeuwigheid. Amen. 1 Cor. 3:23; Romeinen 11:36.

Kampen.

S. GREIJIDANUS.

Herstelde wereldorde.

Vrede op aarde.
Luc. 2:14b.

Als de Christus in het menschenleven komt en Zich vastnoert, ook met banden van vleesch en bloed, aan het menschelek geslacht, dan is dit Zijn groote werk, dat Hij de orde der oorspronkelijke dingen herstelt, ja, tot gróóter heerlijkheid brengt. Hij grijpt terug naar den ouden paradijstoeestand, naar „het begin“, om die in gerechtigheid en volmaakte gehoorzaamheid te herstellen, en daarna op te voeren tot de blinkende hoogte van het nieuwe paradijs, dat is: tot den staat der voleinde dingen en verhoudingen.

En daarom herstelt Jezus, als Hij verschijnt onder deze zon en in dit vleesch, óók de verbroken gemeenschap tusschen hemel en aarde.

Verbroken, verscheurd was de sterke band, die hemel en aarde eenmaal samenhiel in de schoone harmonie van den eenen, trouwen dienst van God. Scherp laten de engelen dat hooren.

Want zeker, zij juichen het nu uit, dat vrede, diepe vrede is uitgestroomd op de aarde onder de menschen des welbehagens. Maar als zij zingen, dat dat nu, eindelijk is geschied, dan zeggen ze tegelijk, dat voorheen een oorlog woedde over de velden der wereld! Ja, een geweldige oorlog teisterde voorheen gansch de menscheit. God had Zijn zwaard naar de menschenkinderen gekeerd. God en de menschen, ze leefden in voortdurenden, grimmigen strijd.

En die oorlog had de breuk geslagen tusschen aarde en hemel. In den hemel was de toegewijde gehoorzaamheid, op de aarde de opstand. In den hemel het werken met God mee, op de aarde het worstelen tegen God in. In den hemel de leger-scharen van God, op de aarde de strijdmachten tegen God.

Maar dat is nu voorbij, in beginsel voorbij, zoo zeggen ons thans de engelen.

Op aarde is nu vrede gekomen, vrede met God. De wapens zijn neergelegd. En door dien vrede komen hemel en aarde weer naar elkaar toe! De kloof is gedempt, die bovenwereld en benedenwereld van elkander scheide. Hemel en aarde zijn van nu voortaan verzoend. Ze zijn bondgenooten geworden in den éenen dienst van hun God. Want ook op aarde heeft God nu Zijn kinderen, Zijn trouwe strijders. Engelen ontdekken aanstonds hun bondgenooten. Het oorlogsfront is radicaal gewijzigd. 't Is niet meer een oorlog van den hemel tegen de aarde. Maar een oorlog van hemel en aarde tegen wat nu nog is in de macht der zonde in Gods wijd heelal. Dat kwam van dat Kind in de kribbe. Hij geeft aan Zijn Vader diens wereld, diens menschen weer.

Maar niet alleen herstelt het Kind den ouden begin-toestand van het verloren paradijs. Hij doet meer, Hij leidt het door God gestelde begin ook over naar het van God gewilde einde.

Ook dat laten de engelen zien en hooren boven Bethlehems velden.

Want hoor — zij zingen! Zij zingen ter eere óók van dat Kind. Zij zingen Het toe. Zij prijzen Zijn

werk. Zij zijn bezig in den „dienst des gezangs“ voor den geboren Koning.

En we weten het: degene die zingt is minder dan Hij, die bezongen wordt. Degene die dient ook in het lied, is minder dan Hij, die gediend wordt.

En zoo zeggen de engelen zelf, dat het Kind meer is dan alle engelen en alle engelenmachten samen.

Maar nu moeten we ook verder.

Dat Kind is de Tweede Adam. Hij is de worde van het nieuwe menschengeslacht. In Hem is de gansche nieuwe menscheit samengevat. En daarom weten we nu, dat de engelen in Bethlehe-nacht de dienaren zijn van Gods herboren kinderen. Zij zijn ook dáár, juist daar, de knechten, die uitgezonden worden om der zonen wil, want ze ze dienen den Zoon! „Voor korten tijd“ slecht had God de engelen, de knechten verheven boven de zonen. (Hebr. 2:7.) In den Kerstnacht is de radicaal veranderd. De zonen blinken daar reeds boven de knechten.

En straks zal dat ook uitkomen, zichtbaar worden, in vollen glans. Want als op de nieuwe aan de schoonste zang wordt aangeheven, de rijk-zang-hulde wordt gebracht, dan moeten de engelen knechten zwijgen. Het rijkste lied is voor de zonen alleen. In den Kerstnacht zongen de engelen en zwegen de menschen. Maar op de nieuwe aarde zullen bij den hoogsten zang de engelen zwijgen en de zonen juichen. 't Loflied: Gij hebt ons God gekocht met Uw bloed — dat zingen kindere alleen!

Dat alles is begonnen in dien grooten nacht van Bethlehem.

H.

C. V.

Bijbelsch Handboek, het tweede deel.

Eenige maanden geleden hebben wij vrij breed de verschijning aangekondigd van het eerste deel van het Bijbelsch Handboek. Thans ligt het tweede deel voor ons, gewijd aan het Nieuwe. Het heeft vier auteurs, de heeren: Dr. C. Bouma, Prof. Dr. Greijdanus, Prof. Dr. F. W. Grosheide en Dr. C. N. Impela.

Allereerst bespreekt Dr. C. Bouma de geschiedenis van den Nieuw-Testamentischen tijd. Over de staatkundige, culturele en godsdienstige samenleving wordt een aardig en vlot overzicht gegeven. Vervolgens geeft Prof. Grosheide een korte verhandeling over den tekst van het Nieuwe Testament. Daar is van beteekenis de populaire behandeling van met de tekstcritiek samenhangende kwesties. Hier wordt voor het volk op zeer duidelijke wijze een en ander gezegd, dat het wetenschappelijk moet. Wij veroorloven ons volgend citaat:

Men schreef in de eerste eeuwen na Christus in Grieksch in enkel hoofdletters en zonder ruimte tusschen de woorden, zelfs tusschen de zinnen open te laten. Daardoor kon het gebeuren, dat men later, toen in groote en kleine letters geschreven werd, leestekens werden gebruikt en wel ruimte tusschen de woorden en de zinnen wit gelaten werd, een verkeerde scheiding tusschen de woorden maakte of een woord dat bij een volgenden zin hoorde, bij een vorigen nam. Nemen we een voorbeeld. Wanneer ik in een handschrift vind: IKGEEFUTRECHTZEVENHUIZENONTBOUWEN, kan ik dat oplossen in: ik geef (nu) het recht zeven huizen op te bouwen, maar ook: ik geef (aan de stad) Utrecht (het verwoeste dorp) Zeven huizen op te bouwen.

Daarna geeft dezelfde auteur een verhandeling over den canon van het Nieuwe Testament. De vraag wat een canon is, wordt behandeld, de geschiedenis ervan in korte trekken aangedien. Hierna schrijft nog steeds dezelfde auteur over „Taal en Coloriet van het Nieuwe Testament“. Daarna volgt, nog steeds van Prof. Grosheide, een Hermeneutiek van het Nieuwe Testament. Het wordt o.m. gehandeld over de conjecturen (pogingen om door gissingen terug te keeren tot den oorspronkelijken tekst). Een aardig voorbeeld daarvan citeeren wij hieronder:

„Een (heel zeldzaam te vinden) voorbeeld van echte conjectuur zou Hebr. 11:37 leveren. In de Statenvertaling vinden we te midden van allerlei folteringen het woord verzocht. Dat woord is hier moeilijk te verklaren. De tekst verschilt hier al wat in de handschriften. Nu zijn er drie Griekse vormen, die heel veel op elkaar gelijken en die beteken: zij werden doorgezaagd, zij werden verzocht, zij werden verbrand. Doorgezaagd komt hier al voor en zoo is het zeer waarschijnlijk, dat inplaats van verzocht moet worden gelezen verbrand. Of dat doorgezaagd dubbel is geschreven en later in verzocht veranderd, zoodat verzocht geheel moet wegvallen. Dit laatste is een conjectuur, die Calvijns maakt op voetspoor van Erasmus.“

Daarna geeft Prof. Dr. S. Greijdanus een breed bespreking over de boeken van het Nieuwe Testament. Na een algemeene kenschetsing en een indeeling worden stuk voor stuk de boeken besproken. Voor de lezers, die niet studeeren,

zulk een overzicht in een korten tekst geeft van wele, hoe moe-elk bijbelboek het resultaat auteur geeft „God geopenb-werpen kome dan 46 paragra chronologisch en kruisiging-voorlooper, w-persoon, doop-vankelijk opt-eyangelien, z-platus, lijd-larisch over-eenkomstige-houding tot-volgt een uit-van Paulus, i-zelfde auteur-de apocriefen-apocriefen zi-van den vrij-de belangstel-Prof. Greijda-Prof. Gros-knopt overzi-landsche bijb-aller aandac-zelf weer al-Fijne illustr-eeuwen (van-1522, 1523, 1-hier opgenon-Tenslotte g-volgorde een-Daarna geeft-alfabetische-onderwerpen-methode bet-lijke „bijbelg-in Engeland-Uitvoeringe-Het geheel c-royale forme-Dat wij oo-wij niet me-reeds van-blijven bij d-blij mee zijn-op bepaalde-den, achter-daardoor on-sterk uitkwa-het aandurft-en meenen,-het gereform-der jaren g-dit grootsch-Ons volk ks-J. H. Kok i

[De drukp-artikel van I-ongerverde ge-nummer nog-onze spit me

LITE

In haar la-van Ina B-verandering-tijd alleen-meer naar-boekje „De-een heele r-stadje. Gre-van het ge-van de gro-milie, in de-op de deui-

Nog wijd-ste werk-van bijna-om het lev-door verbij-twee stroo-psychologi-enen zuiver-nen van t-Bosboom-gische, zoo-schenen.

De histo-een zoo g-vroegere f-van nauw-beeld ontv